

СУТНІСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ДО ФІЗИЧНОГО ЗАХИСТУ ВІД «ДРОНІВ» В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ СЛУЖБОВО-БОЙОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

ESSENTIAL CHARACTERISTICS OF FORMING THE READINESS OF FUTURE OFFICERS FOR PHYSICAL PROTECTION AGAINST “DRONES” IN EXTREME CONDITIONS OF COMBAT ACTIVITY

УДК 159.9.07:796-053.7:616
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2025/82.2.16>

Куріс Ю.В.,

докт. тех. наук, професор,
професор кафедри металургійних технологій, екології та техногенної безпеки
Інженерного навчально-наукового інституту імені Ю.М. Потебні
Київського інституту Національної університету

Пурнак В.П.,

докт. філос. з публ. упр. та адміністр.,
доцент кафедри вогневої підготовки
Київського інституту Національної гвардії України

Бородин С.В.,

ст. викладач кафедри вогневої підготовки
Національної академії Національної гвардії України

Дорофєєв А.С.,

докт. філос.,
заступник начальника гуманітарного факультету з навчальної роботи –
начальник навчальної частини
Національної академії Національної гвардії України

Кириченко О.О.,

канд. тех. наук,
ст. викладач кафедри ракетно-артилерійського озброєння
Національної академії Національної гвардії України

У статті висвітлені результати теоретичного дослідження, спрямованого на визначення сутності, змісту та структури готовності майбутніх офіцерів інституцій сектору безпеки і оборони України до фізичного захисту від загроз, пов'язаних із застосуванням безпілотних літальних апаратів (дронів) в екстремальних умовах службово-бойової діяльності. Обґрунтовано актуальність проблеми в умовах інтенсивного використання дронів у сучасних збройних конфліктах. Визначено, що фізична готовність до захисту від безпілотних літальних апаратів (дронів) є складним багатоконпонентним утворенням, яке поєднує мотиваційно-ціннісну, когнітивну, операційно-діяльнісну та психофізіологічну складові. Розкрито функціональні характеристики кожного компоненту та взаємозв'язки між ними.

В процесі дослідно-експериментальної роботи членами науково-дослідної групи були використані наступні методи дослідження (на теоретичному рівні): аналіз та синтез науково-методичної (спеціальної) літератури, аналіз нормативно-правових документів, моделювання, системний підхід, формально-логічний аналіз (індукція, дедукція, абстрагування, узагальнення), порівняльно-історичний метод, контент-аналіз. Крім цього використано досвід бойових дій та досвід організації бойової підготовки військовослужбовців інституцій сектору безпеки і оборони України.

Отримані результати становлять теоретичне підґрунтя для подальшої розробки методичних підходів щодо формування зазначеного виду готовності та практичного удосконалення підготовки майбутніх офіцерів до дій в умовах новітніх загроз (екстремальних умовах службово-бойової діяльності).

Результати теоретичного дослідження впроваджені у систему професійної освіти майбутніх офіцерів інституцій сектору безпеки і оборони України. Перспективи подальших досліджень у обраному напрямі наукової розвідки передбачають визначення критеріїв, рівнів, показників (складників) сформованості готовності майбутніх офіцерів інституцій сектору безпеки і оборони України до фізичного захисту від «дронів» (в екстремальних умовах службово-бойової діяльності).

Ключові слова: військовослужбовці, готовність, екстремальні умови, зміст, майбутні офіцери, новітнє озброєння, самозахист,

спеціальна фізична підготовка, структура, сутність, фізична готовність.

The article highlights the results of a theoretical study aimed at determining the essence, content, and structure of the readiness of future officers of the security and defense sector institutions of Ukraine for physical protection against threats associated with the use of unmanned aerial vehicles (drones) in extreme conditions of service and combat activities. The relevance of the problem in the conditions of intensive use of drones in modern armed conflicts is substantiated. It is determined that physical readiness for protection against unmanned aerial vehicles (drones) is a complex multi-component formation that combines motivational-value, cognitive, operational-activity and psychophysiological components. The functional characteristics of each component and the relationships between them are disclosed.

In the process of research and experimental work, the members of the research group used the following research methods (at the theoretical level): analysis and synthesis of scientific and methodological (special) literature, analysis of regulatory and legal documents, modeling, systemic approach, formal and logical analysis (induction, deduction, abstraction, generalization), comparative and historical method, content analysis. In addition, the experience of combat operations and the experience of organizing combat training for military personnel of the security and defense sector institutions of Ukraine were used.

The results obtained constitute a theoretical basis for further development of methodological approaches to the formation of this type of readiness and practical improvement of the training of future officers for actions in conditions of new threats (extreme conditions of service and combat activities).

The results of the theoretical research are implemented in the system of professional education of future officers of the security and defense sector institutions of Ukraine. Prospects for further research in the chosen direction of scientific intelligence involve determining the criteria, levels, indicators (components) of the readiness of future officers of the security and defense sector institutions of Ukraine to physical protection from “drones” (in extreme conditions of service and combat activity).

Key words: military personnel, readiness, extreme conditions, content, future officers, modern weapons, self-defense, special physical training, structure, essence, physical readiness.

Постановка проблеми. Враховуючи реалії сьогодення особливої актуальності набуває проблема забезпечення фізичної безпеки особового складу в умовах дії високотехнологічних загроз, зокрема – безпілотних літальних апаратів (БПЛА).

Дрони дедалі частіше використовуються як засоби розвідки, коригування вогню, нанесення ударів, здійснення психологічного тиску на підрозділи Сил безпеки і оборони України. Враховуючи швидкий розвиток засобів дистанційного ураження, фізична

готовність майбутніх офіцерів інституцій сектору безпеки і оборони України (СБОУ) до захисту від повітряних атак із застосуванням дронів виступає не лише елементом індивідуального виживання але й чинником підвищення загальної стійкості підрозділів в екстремальних умовах службово-бойової діяльності (СБД).

Наукові джерела останніх років засвідчують активізацію досліджень у сфері протидії дронам, однак переважна більшість з них зосереджена на технічних засобах нейтралізації БпЛА [1, 2]. Натомість фізичний компонент особистісної готовності військовослужбовців до ефективної реакції на подібні загрози залишається недостатньо дослідженим. Зокрема, відсутні усучаснені категорійно-поняттєві підходи щодо визначення сутнісних характеристик фізичної готовності представників досліджуваної категорії до захисту від дронів, а також відсутні цілісні моделі її формування в системі професійної освіти майбутніх офіцерів інституцій СБОУ.

З огляду на це, постає наукова проблема обґрунтування змісту, структури та умов формування готовності майбутніх офіцерів інституцій СБОУ (надалі – майбутніх офіцерів) до фізичного захисту від БпЛА в екстремальних умовах СБД. Дослідження виконано відповідно до плану ініціативного наукового проєкту «Фізичний захист», шифр «Виживання»).

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Моніторинг спеціальної науково-методичної літератури свідчить про те, що в сучасній війні домінуючу роль на полі бою відіграють безпілотні літальні апарати (С. Ярош, Д. Гур'єв [3], О. Печененко, Я. Ярошенко, О. Блискун [4]). Необхідно виділити, що ці дослідження стосуються, насамперед, розробки засобів радіоелектронної боротьби, систем виявлення та знешкодження дронів, а також тактико-технічних характеристик їх протидії. Разом з тим, фізична складова захисту військовослужбовців від дронів, зокрема в екстремальних умовах СБД, залишається фрагментарно висвітленою.

Не менш цікавими, виконаними на високому науково-методичному рівні є наукові праці дослідників: О. Khatsaiuk, М. Medvid, В. Maksymchuk, О. Kurok, Р. Dziuba, (та інш.) [5], М. Medvid, О. Khatsaiuk, К. Sydorchenko, S. Vorok, А. Kernas, М. Vorovuk [6], у яких розкриваються актуальні питання формування готовності майбутніх офіцерів до виконання завдань за призначенням засобами фізичної (спеціальної фізичної) підготовки.

Серед новітніх напрацювань також варто відзначити роботи учених (практиків): Н. Білевич, І. Приходька, О. Кокуна, О. Колісніченка, С. Романчука, А. Шафороста (та інш.), у яких окреслені шляхи вирішення проблеми формування стресостійкості та психофізичної готовності військовослужбовців різних категорій до дій в екстремальних

умовах службово-бойової діяльності, однак у них бракує цілісної моделі готовності до фізичного самозахисту від БпЛА.

Необхідно підкреслити, що попри наявність ґрунтовних наукових досліджень, присвячених фізичній (спеціальній фізичній) підготовці військовослужбовців, питання формування фізичної готовності до протидії загрозам з боку БпЛА (дронів) досі залишається недостатньо опрацьованим. У зв'язку з цим постає об'єктивна необхідність у подальшому науковому вивченні проблеми, зокрема в проведенні експериментальних досліджень ефективності різноманітних тренувальних методик, створенні інтегрованих програм фізичної (ФП) та спеціальної фізичної підготовки (СФП) із урахуванням актуальних загроз зі сторони БпЛА, а також у впровадженні інноваційних технологій в систему професійної підготовки майбутніх офіцерів (військовослужбовців різних категорій) інституцій СБОУ.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Аналіз сучасного стану наукової розробленості проблеми засвідчує наявність низки аспектів, які залишаються недостатньо дослідженими або взагалі не знайшли належного відображення в теорії та практиці підготовки військових кадрів для потреб Сил безпеки і оборони України. Зокрема, досі не сформовано цілісного уявлення про понятійно-категоріальний апарат, що визначає сутнісні характеристики готовності майбутніх офіцерів (військовослужбовців різних категорій) до протидії повітряним загрозам, зокрема з БпЛА, в умовах високої бойової напруги та обмеженого часу на прийняття рішень. Враховуючи реалії сьогодення основними проблемними питаннями є:

1) відсутність актуального теоретичного обґрунтування поняття «фізичний захист від дронів» у військовій сфері (на сьогодні у вітчизняній та зарубіжній науковій літературі бракує чіткого визначення поняття «фізичний захист від БпЛА» як складника загальної безпекової підготовки представників досліджуваної категорії; не конкретизовано, які саме дії вважаються елементами фізичного захисту (ухилення, маскування, пересування, евакуація, контрманевр тощо);

2) недостатня розробленість структури готовності військовослужбовців різних категорій до дій проти дронів у фізичному й тактико-рефлекторному аспектах (існуючі підходи до підготовки майбутніх офіцерів (військовослужбовців різних категорій) не включають компоненти, орієнтовані на швидку фізичну реакцію, просторову орієнтацію, навички укриття, евакуації під час загрози ураження БпЛА; не визначено змістовне наповнення структурних компонентів такої готовності;

3) відсутність диференціації рівнів готовності до захисту від дронів відповідно до фахової спеціалізації майбутніх офіцерів (військовослужбовців

різних категорій); не враховується, що офіцери різних функціональних напрямів (піхота, зв'язок, тил, військова розвідка тощо) мають різні загрози з боку дронів та різну ступінь захищеності; відсутні адаптивні моделі формування готовності до таких викликів із урахуванням посади, зони відповідальності та рівня ризику;

4) брак методичних рекомендацій щодо організації системи навчання представників досліджуваної категорії щодо фізичного захисту від БпЛА в системі професійної освіти майбутніх офіцерів (професійної підготовки військовослужбовців різних категорій); у чинних програмах фізичної, спеціальної фізичної та тактичної підготовки майбутніх офіцерів майже відсутні розділи, які б відображали нові загрози воєнного характеру, пов'язані з дроном як засобом спостереження або ураження; відсутня алгоритмізація підготовки (вправи, моделювання ситуацій, психофізіологічні тренінги, інтеграція з топографічною та інженерною підготовкою);

5) не досліджено вплив екстремальних умов СБД на прояв і реалізацію готовності майбутніх офіцерів (військовослужбовців різних категорій) до фізичного захисту від дронів (екстремальні чинники (стрес, шум, обмеженість простору, вплив температур, фізичне перевантаження, утом) не враховані як модератори або бар'єри ефективного реагування на повітряні загрози; відсутній аналіз нейропсихологічних і психофізіологічних механізмів, які забезпечують (гальмують) прояв готовності в реальній бойовій ситуації);

6) обмежена кількість емпіричних досліджень у сфері підготовки особового складу до протидії БпЛА на рівні фізичної безпеки (існуючі дослідження переважно зосереджені на технічних або електронних засобах боротьби з дронами, а людський фактор у вигляді фізичної мобільності, реакції, маневровості – майже не досліджено; не існує бази даних щодо стану сформованості відповідної готовності у представників досліджуваної категорії).

Необхідно підкреслити, що також бракує науково-обґрунтованих моделей формування зазначеного виду готовності із урахуванням специфіки СБД, а сам процес професійної підготовки майбутніх офіцерів потребує доповнення компонентами, спрямованими на формування дійових навичок фізичного самозахисту в контексті новітніх загроз. Ці аспекти становлять значний науково-практичний інтерес і вказують на актуальність подальших міждисциплінарних досліджень у цьому напрямі наукової розвідки.

Мета статті. Головною метою дослідження є визначення сутності, змісту та структури готовності майбутніх офіцерів інституцій сектору безпеки і оборони України до фізичного захисту від «дронів» в екстремальних умовах службово-бойової діяльності.

Методи дослідження (на теоретичному рівні): аналіз та синтез науково-методичної (спеціальної) літератури, аналіз нормативно-правових документів, моделювання, системний підхід, формально-логічний аналіз (індукція, дедукція, абстрагування, узагальнення), порівняльно-історичний метод, контент-аналіз. Крім цього використано досвід бойових дій та досвід організації бойової підготовки військовослужбовців інституцій СБОУ.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасних умовах трансформації характеру воєнних конфліктів, зростання рівня технологічного забезпечення противника та активного використання високоточних засобів ураження, зокрема безпілотних літальних апаратів (БпЛА), проблема забезпечення виживання військовослужбовців на полі бою набуває винятково важливого значення. Актуальність дослідження зумовлена не лише підвищеним рівнем загроз але й необхідністю адаптації системи підготовки особового складу до нових реалій ведення бойових дій, що передбачає розроблення ефективних педагогічних моделей (технологій) професійної підготовки.

Виживання як стратегічна категорія виступає домінуючим елементом не лише фізичної безпеки військовослужбовця але й збереження боєздатності підрозділів, стабільності морально-психологічного стану та функціонування військової структури загалом. У зв'язку з цим постає об'єктивна потреба у комплексному науковому осмисленні механізмів формування готовності до дій в умовах загрози, розвитку спеціальних навичок протидії новітнім формам озброєння, зокрема – в умовах високотехнологічної війни. Таким чином, забезпечення виживання військовослужбовців на сучасному полі бою – це не лише предмет прикладної військової тактики, а й багатофакторна наукова проблема, що вимагає міждисциплінарного підходу, включаючи військову педагогіку, психологію, фізичну підготовку, медицину та інженерію.

Поняття «підготовка» у сучасному науковому дискурсі трактується як цілісна та динамічна система формування особистісно-професійних якостей, що забезпечують ефективне виконання фахових завдань. На думку І. Гавриша, підготовка має органічний зв'язок із системою професійної освіти та реалізується в межах концепції безперервного навчання. У цьому контексті вона виступає процесом цілеспрямованого формування професійної готовності, тоді як готовність є логічним і функціональним результатом підготовки, що відображає досягнутий рівень компетентності та здатність до ефективної професійної діяльності [11].

Аналізуючи наукові праці учених (практиків): О. Ставицького [12], С. Мула [13], доцільно констатувати, що сучасні педагогічні підходи спрямовані на дослідження проблеми готовності особистості до професійної діяльності ґрунтуються на

міждисциплінарному аналізі та врахуванні цілісної природи професійної підготовки. На сьогодні у науково-педагогічному середовищі виділяють наступні ефективні підходи:

1) компетентнісний підхід – орієнтований на формування ключових і професійних компетентностей як результату освіти, готовність особистості розглядається як інтегральна характеристика сформованих компетентностей, необхідних для успішної реалізації професійних функцій (дослідники: А. Маркова, І. Зимня, Н. Тализіна, В. Болотов, В. Серіков, Є. Зеєр);

2) аксіологічний підхід – акцентує увагу на формуванні системи цінностей, професійної мотивації, усвідомлення соціальної значущості обраної діяльності, готовність у цьому контексті визначається як духовно-моральна та ціннісно-мотиваційна налаштованість особистості (дослідники: В. Біблер, М. Каган, В. Тугарінов, А. Асмолов, І. Зязюн, О. Рудницька);

3) особистісно-орієнтований підхід – передбачає врахування індивідуальних психологічних особливостей, потреб, здібностей та інтересів особистості, професійна готовність трактується як результат розвитку індивідуального потенціалу (дослідники: К. Роджерс, А. Маслоу, Ш. Амонашвілі, В. Серіков, І. Якиманська, О. Сухомлинська, І. Зязюн);

4) системний підхід – розглядає готовність як складну багаторівневу систему, яка включає когнітивний, операційний, емоційно-вольовий і мотиваційний компоненти, це дозволяє комплексно аналізувати структуру та динаміку формування готовності (дослідники: І. Лернер, М. Скаткін, В. Давидов, Б. Гершунський, О. Спірін, В. Кремень, С. Сисоєва);

5) діяльнісний підхід – акцентує увагу на процесі формування готовності через активну професійну діяльність, практико-орієнтоване навчання та моделювання реальних умов майбутньої роботи

(дослідники: Л. Виготський, О. Леонтьєв, П. Гальперін, В. Давидов, Д. Ельконін, Б. Ананьєв);

6) контекстний підхід – забезпечує перенесення знань і вмінь у професійно значущі ситуації, що сприяє більш глибокому засвоєнню змісту навчання та формуванню адаптивної готовності до змін у професійній сфері (дослідники: О. Вербицький, Л. Виготський, Дж. Дьюї, Ж. Брунер, Б. Єсіпов).

У процесі аналізу науково-методичної та спеціальної літератури (О. Хацаюк [7], О. Бірюков, А. Бутенко, В. Волянський, М. Супронюк (та інш.) [10], О. Ставицький [12], С. Мул [13]), членами НДГ виділені окремі трактування терміна «готовність особистості до професійної діяльності», що свідчить про багатогранність підходів до його розуміння (див табл. 1).

З огляду на вище викладене доцільно сформулювати висновок, що це поняття охоплює не лише знання але й особистісну зрілість, мотивацію, самосвідомість та здатність до саморегуляції. Необхідно виділити, що ученими, згаданими у табл. 1 не достатньо звертається уваги на фізичну готовність індивіда до професійної діяльності, що підкреслює актуальність та своєчасність обраного напрямку дослідження.

У свою чергу, військова служба представників інституцій СБОУ вирізняється низкою специфічних характеристик, що відрізняють її від інших видів професійної діяльності, тому доцільно використовувати поняття «готовність майбутніх офіцерів до самозахисту в умовах загрози БПЛА», що за своїм змістом відображає екстремальні умови службово-бойової діяльності. Тлумачення поняття «готовність майбутніх офіцерів до виконання завдань за призначенням» наведено у табл. 2.

Аналізуючи наведені у табл. 2 тлумачення, доцільно констатувати, що поняття «готовність майбутніх офіцерів до виконання завдань за призначенням» є за своїм змістом та сутнісними характеристиками багатокомпонентним.

Таблиця 1

Трактування поняття «готовність особистості до професійної діяльності»

Дослідники	Визначення «готовність особистості до професійної діяльності»
Є. Климов:	«виділяє професійну готовність як психофізіологічну і соціальну зрілість особистості, що дає змогу успішно адаптуватися і функціонувати в конкретному професійному середовищі».
В. Крутецький:	«наголошував на важливості інтелектуальної, моральної та емоційної складових у підготовці до професійної діяльності. Готовність пов'язана з розвитком професійного мислення і свідомого ставлення до праці».
О. Леонтьєв:	«розглядає готовність у контексті теорії діяльності, як здатність і спрямованість особистості до виконання професійних функцій через сформовану систему мотивів, знань і навичок».
Л. Митіна:	«вважає готовність до професійної діяльності як інтегральне новоутворення особистості, що включає мотиваційну, когнітивну, операційно-дієву та рефлексивну компоненти. Особлива увага приділяється особистісному зростанню та самореалізації».
С. Смирнов:	«визначає готовність як стан суб'єкта, що включає в себе мотивацію, наявність знань, вмінь, навичок, досвіду та впевненості у своїх силах».

Трактування поняття «готовність майбутніх офіцерів до виконання завдань за призначенням»

Дослідники	Визначення «готовність майбутніх офіцерів до виконання завдань за призначенням»
О. Антонюк:	«готовність майбутніх офіцерів до виконання службових завдань розглядається як інтегративна якість особистості, що включає мотиваційний, когнітивний, емоційно-вольовий та операційно-поведінковий компоненти, сформовані в процесі професійної підготовки».
А. Балендр:	«інтегроване утворення, що включає в себе сукупність конфліктологічних знань, умінь і навичок професійної діяльності, а також – необхідних особистісних якостей, які дозволяють попереджати міжособистісні зіткнення в різних ситуаціях оперативно-службової діяльності та належним чином організувати діяльність підлеглого особового складу».
Н. Кушнір:	«це складне психолого-педагогічне утворення, що охоплює здатність курсанта діяти в умовах бойової та службової діяльності, приймати рішення в стресових ситуаціях і виявляти лідерські якості в управлінні підрозділом».
М. Недбай	«структурна інтеграція професійно важливих якостей особистості, знань, умінь та навичок щодо загальнонаукових основ сучасної техніки, формування яких відбувається під час навчально-виховного процесу у ВВНЗ».
О. Старчук	«професійно-особистісне новоутворення майбутнього військового фахівця, що формується у процесі фізичної підготовки, забезпечує можливість сформувати у майбутніх офіцерів ситуацію успіху і реалізувати її в процесі професійного становлення й самовдосконалення під час військової служби».
Л. Сущенко:	«під готовністю майбутніх офіцерів розуміється системоутворювальна характеристика особистості, яка забезпечує успішне функціонування у специфічних умовах військової служби та ефективне виконання завдань за призначенням».
Г. Терещенко:	«готовність до виконання завдань за призначенням – це набута в процесі професійної підготовки здатність ефективно реалізовувати знання, вміння й особистісні якості відповідно до функціонального призначення військової спеціальності».
О. Хацаюк, О. Ярещенко:	«готовність майбутніх офіцерів Національної поліції України до виконання завдань за призначенням визначається як інтегративна характеристика, що включає мотиваційний, змістовий та аналітико-оцінний компоненти. Вона формується у процесі професійної підготовки та забезпечує здатність ефективно діяти в умовах службово-оперативної діяльності».
Є. Хоролець, Т. Шевченко:	«готовність майбутніх офіцерів Національної поліції України до виконання завдань за призначенням розглядається як результат професійної підготовки, що включає сформованість професійних компетентностей, здатність до прийняття рішень в умовах невизначеності та ефективне виконання службових обов'язків».

Це поняття акцентується на інтеграції мотиваційних, когнітивних, емоційно-вольових та операційно-поведінкових аспектів, що формуються у процесі професійної підготовки. Таким чином, «готовність майбутніх офіцерів до виконання завдань за призначенням» слід інтерпретувати як похідна загального поняття «готовність особистості до професійної діяльності», адаптовану до умов та вимог військово-професійної діяльності.

У результаті аналізу науково-методичної та спеціальної (довідкової) літератури членами НДГ встановлено, що наявні визначення поняття «готовність» загалом узгоджуються з теоретичними підходами дослідників: Л. Митіної, Є. Климова, О. Леонтьєва, П. Гальперіна, В. Сластьоніна, А. Маркова, Т. Ільїної, Н. Кузьміної, Б. Ананьєва, В. Шадрікова. Згідно з їхніми науковими концепціями, «готовність» трактується як складне особистісне утворення, що водночас не має сталого характеру і перебуває в динамічній залежності від потреб та можливостей особистості, які можуть змінюватися під впливом різноманітних чинників.

Варто відзначити, що, згідно з науковими поглядами Г. Кловака, готовність може розглядатися як прояв професійної компетентності. У свою чергу,

С. Кубіцький підкреслює, що рівень готовності особистості безпосередньо обумовлений сформованістю ключових компетентностей, необхідних для ефективного здійснення професійної діяльності.

Обговорюючи проблематику формування готовності здобувачів вищої освіти до майбутньої професійної діяльності слід підкреслити значущість цілеспрямованого педагогічного впливу. Цей аспект висвітлюється в наукових працях дослідників: Н. Кузьміної, В. Крутецького, О. Абдуліної, С. Максименка, Л. Долинської, О. Пелеха, О. Старчука, Т. Яценка, М. Недбая, які акцентують увагу на вирішальній ролі педагогічних умов у розвитку професійної готовності. Суттєвим є те, що формування готовності особистості до професійної діяльності можливе лише за умови наявності в неї чіткого уявлення про зміст, структуру та специфіку цієї діяльності, а також за відповідності її особистісних якостей і сформованих компетентностей вимогам обраного професійного середовища.

Беручи до уваги вище викладене, пропонуємо наступне визначення «готовність майбутніх офіцерів до самозахисту в умовах загрози БПЛА» – це багатоконпонентне інтегративне особистісно-професійне утворення, що формується в процесі

професійної військової підготовки та реалізується в екстремальних або навчально-бойових ситуаціях, яка включає у себе:

1) наявність систематизованих знань про класифікацію, функціональні можливості, тактичні сценарії використання дронів противника, а також про засоби і способи виявлення, маскування, протидії та знищення БПЛА;

2) сформованість навичок і вмінь своєчасно реагувати на загрозу дронів, використовуючи відповідні тактичні прийоми, технічні засоби та індивідуальні (колективні) заходи самозахисту;

3) здатність зберігати психофізичну стійкість, самоконтроль, рішучість і ініціативу в умовах загрози атаки дронів (БПЛА) противника;

4) внутрішню готовність та позитивне ставлення до виконання функцій самозахисту, усвідомлення важливості дій, спрямованих на збереження життя і здоров'я особового складу;

5) здатність оцінювати рівень особистої і колективної безпеки, прогнозувати можливі загрози з боку БПЛА, приймати обґрунтовані рішення та здійснювати корекцію власної поведінки в динамічній бойовій обстановці.

Необхідно виділити, що це поняття набуває особливої актуальності в умовах ведення сучасної війни, де використання дронів (високоточної зброї) суттєво змінює характер загроз, а отже – вимагає оновлення підходів до професійної підготовки офіцерських кадрів.

У процесі аналізу структурних особливостей готовності майбутніх офіцерів інституцій СБОУ до реалізації завдань за призначенням [7, 9, 10, 12], членами НДГ з'ясовано, що до базових складових професійної готовності військовослужбовців належать наступні компоненти (див. табл. 3).

Слід акцентувати увагу на тому, що зазначені компоненти функціонують у тісному взаємозв'язку та в сукупності формують цілісну характеристику

професійної готовності військовослужбовця. Саме така інтегративна структура забезпечує його здатність ефективно виконувати функціональні обов'язки, зокрема в умовах підвищеного ризику та напруження, характерних для службово-бойової діяльності.

В процесі подальшої дослідно-аналітичної роботи наша увага була зосереджена на визначенні змістових характеристик поняття «готовність майбутніх офіцерів до військово-професійної діяльності». Моніторинг науково-методичної літератури (О. Хацаюк [7], О. Данильченко [8], О. Бондаренко [9], О. Бірюков, А. Бутенко, В. Волянський, М. Супронюк, М. Делямба, Є. Шепель [10]), дозволив членам науково-дослідної групи (НДГ) сформулювати висновок, що готовність майбутніх офіцерів до військово-професійної діяльності – це інтегративна особистісно-професійна якість, що відображає рівень сформованості мотиваційних установок, фахових знань, умінь, навичок, психофізичних та морально-вольових якостей, необхідних для успішного виконання функціональних обов'язків в умовах як повсякденної, так і екстремальної службово-бойової діяльності. Важливим є й той факт, що змістовими компонентами цієї готовності виступають:

1) мотиваційно-ціннісний компонент (військово-професійна мотивація, патріотичні переконання, прагнення до самореалізації в службі);

2) когнітивний компонент (система знань з військових наук, норм права);

3) операційно-діяльнісний компонент (уміння приймати рішення, діяти в умовах невизначеності, застосовувати зброю, керувати підрозділом);

4) психофізичний компонент (витривалість, стресостійкість, бойова витримка);

5) рефлексивно-оцінний компонент (здатність до самоаналізу, самоконтролю, оцінки ефективності власних дій).

Таблиця 3

Узагальнені (базові) компоненти готовності військовослужбовців різних категорій до професійної діяльності

Компоненти	Загальна характеристика
Мотиваційний	включає прагнення до самореалізації, службового зростання, усвідомлення соціальної значущості обраної професії, позитивне ставлення до військової діяльності та готовність до служби в умовах ризику.
Когнітивний (змістовий)	системні знання про специфіку військової служби, завдання та функції підрозділів, правові засади військової служби, стандарти виконання бойових завдань.
Операційно-діяльнісний	сукупність практичних навичок, умінь, дій і прийомів, необхідних для виконання службово-бойових завдань, в тому числі в екстремальних або нестандартних умовах.
Емоційно-вольовий	вміння діяти в умовах стресу, самоконтроль, рішучість, дисциплінованість, витривалість, здатність до мобілізації психофізичних ресурсів в екстремальних умовах службово-бойової діяльності.
Ціннісно-смысловий	усвідомлення значення служби для суспільства і держави, моральна й етична відповідальність за прийняті рішення, ідентифікація з військово-професійною роллю.
Прогностично-рефлексивний	здатність до аналізу та оцінювання власних дій, прогнозування результатів діяльності, самокорекції та професійного самовдосконалення.

Необхідно підкреслити, що готовність майбутніх офіцерів не є сталою, вона формується в процесі професійної освіти (підготовки), вдосконалюється під впливом військової практики та є одним із визначальних чинників ефективності діяльності в умовах бойових дій.

В процесі подальшої дослідно-аналітичної роботи (заклучний блок першого етапу) членами НДГ визначені домінуючі залежності (див. табл. 4).

Висновки і перспективи подальших розробок. У динаміці теоретичного дослідження членами науково-дослідної групи визначено сутність, зміст та структуру готовності майбутніх офіцерів інституцій сектору безпеки і оборони України до фізичного захисту від «дронів» (в екстремальних умовах службово-бойової діяльності). На підставі результатів аналізу науково-методичної літератури (моніторингу спеціалізованих Інтернет-ресурсів) та концептуального осмислення досліджуваної проблеми з'ясовано, що готовність майбутніх офіцерів інституцій сектору безпеки і оборони України до фізичного захисту від дронів є складним, багатокомпонентним особистісно-професійним утворенням, що формується в умовах спеціалізованої військової підготовки.

Членами науково-дослідної групи встановлено, що сутність цієї готовності полягає у здатності військовослужбовця діяти оперативну, рішуче та ефективно в умовах загрози з боку БпЛА, забезпечуючи як особисту безпеку, так і захист товаришів по службі. Зміст зазначеного виду «готовності» включає у себе: мотиваційно-ціннісний, когнітивний, операційно-діяльнісний, психофізичний та рефлексивно-оцінний компоненти, кожен з яких відіграє важливу роль у підготовці до дій в екстремальних умовах службово-бойової діяльності.

Крім цього, нами обґрунтовано, що структура «готовності» має системний характер і базується на взаємозв'язку між зазначеними компонентами, які забезпечують цілісність і функціональну ефективність професійної діяльності в ситуаціях бойової загрози (небезпеки) з використанням безпілотних літальних апаратів (дронів). Також членами науково-дослідної групи визначено низку залежностей, які впливають на рівень «готовності», зокрема: рівня готовності від когнітивної обізнаності; практичної готовності від рівня сформованості спеціальних навичок; емоційно-вольової стабільності від тренуваності в умовах стресу; інтегральної готовності від поєднання внутрішніх і зовнішніх чинників; сформованості готовності від цілеспрямованого педагогічного впливу та рівня прогностичної готовності від здатності до рефлексії та прийняття рішень в умовах невизначеності тощо. Таким чином, отримані результати створюють підґрунтя для розробки практичних рекомендацій щодо вдосконалення системи підготовки майбутніх офіцерів до самозахисту в умовах загрози з боку БпЛА, що має вагоме значення в умовах сучасних гібридних загроз і трансформації характеру військових конфліктів.

Результати теоретичного дослідження впроваджені у систему професійної освіти майбутніх офіцерів інституцій сектору безпеки і оборони України. Перспективи подальших досліджень у обраному напрямі наукової розвідки передбачають визначення критеріїв, рівнів, показників (складників) сформованості готовності майбутніх офіцерів інституцій сектору безпеки і оборони України до фізичного захисту від «дронів» (в екстремальних умовах службово-бойової діяльності).

Таблиця 4

Залежності наукового дослідження (науковий проєкт «Фізичний захист», шифр «Вживання»)

Залежності	Загальна характеристика
1. Залежність рівня готовності від когнітивної обізнаності:	чим глибше майбутній офіцер володіє знаннями про типи, функціональні характеристики та загрози з боку БпЛА, тим вищий рівень його усвідомленої готовності до фізичного самозахисту.
2. Залежність практичної готовності від рівня сформованості спеціальних навичок:	ефективність фізичного захисту прямопропорційно корелює з розвитком спеціальних тактичних умінь протидії дронам у реальних або наближених до бойових умовах.
3. Залежність емоційно-вольової стабільності від тренуваності в умовах стресу:	Високий рівень фізичної (спеціальної фізичної) підготовленості, психологічної стійкості сприяє збереженню бойової ефективності під час безпосереднього зіткнення з загрозами від БпЛА.
4. Залежність інтегральної готовності від поєднання внутрішніх і зовнішніх чинників:	рівень готовності формується на основі взаємодії мотиваційно-ціннісних орієнтирів майбутнього офіцера, психофізичних ресурсів та педагогічних умов підготовки.
5. Залежність сформованості готовності від цілеспрямованого педагогічного впливу:	результативність формування готовності значною мірою зумовлюється якістю професійної підготовки (освіти), тренувальних програм, моделювання екстремальних ситуацій.
6. Залежність рівня прогностичної готовності від здатності до рефлексії та прийняття рішень в умовах невизначеності:	чим вищий рівень рефлексивного мислення та стратегічного планування, тим ефективніше майбутній офіцер може передбачити, уникнути або знешкодити загрозу.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Городнов В. П., Малюга В. Г, Головань О. М., Суконько С. М. Модель протидії безпілотним літальним апаратам силами та засобами військових частин з охорони атомних електростанцій. *Честь і закон*. 2019. № 1 (68). С. 4-14.
2. Макаренко С. І. Протидія безпілотним літальним апаратам: монографія. Київ : Наукоємні технології., 2020. 204 с.
3. Ярош С. П., Гур'єв Д. О. Аналіз розвитку безпілотних літальних апаратів, способів їх бойового застосування та розробка пропозицій щодо організації ефективної боротьби з безпіотною авіацією. *Наука і техніка Повітряних Сил Збройних Сил України*. 2021. № 2 (43). С. 54-60.
4. Печененко О., Ярошенко Я., Блискун О. Загальні підходи до оцінювання ефективності протиповітряної оборони з урахуванням застосування FPV-дронів-перехоплювачів. *Повітряна міць України*. 2024. № 2 (7). С. 50-54.
5. Khatsaiuk, O., Medvid, M., Maksymchuk, B., Kurok, O., Dziuba, P., Tyurina, V., Chervonyi, P., Yevdokimova, O., Levko, M., Demchenko, I., Maliar, N., Maliar, E., & Maksymchuk, I. (2021). Preparing Future Officers for Performing Assigned Tasks through Special Physical Training. *RREM*, 13 (2), 457-475. <https://doi.org/10.18662/rrem/13.2/431%20%20>
6. Medvid, M., Khatsaiuk, O., Sydorchenko, K., Vorok, S., Kernas, A., & Borovyk, M. (2024). Sports Pedagogy: Readiness of Cadets to Apply Physical Action in Different Conditions of Service Activity. *RREM*, 16 (2), 336-355. <https://doi.org/10.18662/rrem/16.2/860>
7. Хацаюк О. В. Сутність та структура готовності майбутніх офіцерів Національної гвардії України до виконання завдань за призначенням засобами спеціальної фізичної підготовки. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2019. № 65 (2). С. 144-154.
8. Данильченко О. А. Педагогічні проблеми формування готовності майбутніх офіцерів Національної гвардії України до службово-бойової діяльності. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2020. № 70 (1). С. 201-205.
9. Бондаренко О. В. Сутність, зміст, структура професійної готовності майбутніх офіцерів Збройних Сил України для забезпечення освітнього процесу військових ліцеїв як педагогічна проблема. *Інноваційна педагогіка*. 2020. № 23 (1). С. 77-81.
10. Бірюков О. І., Бутенко А. Є., Волянський В. Г., Супрунюк М. В., Делямба М. М., Шепель Є. В. Сутність та структура формування фізичної готовності майбутніх офіцерів в системі індивідуального фізичного тренування. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Серія 15*. 2020. № 5 (164). С. 38-43.
11. Гавриш І. В. Теоретико-методологічні основи формування готовності майбутніх учителів до інноваційної професійної діяльності: дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Харків, 2006. 542 с.
12. Ставицький О. М. Теоретичні та методичні засади професійного виховання майбутніх офіцерів – прикордонників: автореф. дис... канд. пед. наук : 13.00.07 / Старобільськ, 2015. 39 с.
13. Мул С. А. Психологія готовності офіцера прикордонника до професійної діяльності: дис. ... докт. психол. наук : 19.00.01 / Київ, 2016. 539 с.